

‘Een film moet een persoonlijk verhaal vertellen’

(Het Parool, 6 april 06)

Dat het gesprek over film moest gaan, stond bij voorbaat vast. Ivo van Hove betuigt in zijn theatervoorstellingen regelmatig een grote liefde voor film. Hij heeft nu, na *Koppen (Faces)* uit 1997, opnieuw een theaterbewerking van een film van de Amerikaanse cineast Cassavetes gemaakt: *Opening night*, een voorstelling die na een Vlaamse première en aantal speelbeurten in Parijs 7 april haar Nederlandse première beleeft. En Ivo van Hove zal naar alle waarschijnlijkheid deze zomer zijn eerste speelfilm opnemen: *Barcelona*, over een groot aantal personages van verschillende nationaliteiten van wie de wegen elkaar in de Catalaanse stad kruisen. Eerder had hij al het televisiedrama *Thuisfront* geregisseerd.

Hoe staat het eigenlijk met Van Hoves kennis van en voorliefde voor film? Wat kent hij? Waar houdt hij van? Waar laat hij zich door inspireren? En: is een filmscenario wel geschikt om voor theater te bewerken?

Daarom met een lijstje films en een stapeltje DVD's naar Antwerpen getogen. De directeur van Toneelgroep Amsterdam verbleef daar tijdelijk in het huis dat hij na zijn Vlaamse tijd nog altijd heeft aangehouden. De afgelopen maand zat hij er veel, omdat hij in Gent *Opening Night* repeteerde.

“Mijn filmliefde is zoals bij zo veel mensen in mijn puberteit gegroeid, wanneer je daar ontvankelijk voor bent. Ik bracht die jaren door op een internaat, en daar kregen we tijdens een lesprogramma heel veel goede films te zien. Amarcord van Fellini werd er gedraaid, films van Visconti, en ik moet daar ook wel eens een Bergman gezien hebben.”

Toen Van Hove eind jaren zeventig in Antwerpen studeerde, woonde hij om de hoek van een filmhuis waar hij de deur platliep. Hij bezocht er de opzienbarende films die in die tijd uitkwamen, maar ook retrospectieven van alle grote filmmakers. Daar heeft hij ook het werk van Cassavetes ontdekt, van wie hij nu *Opening night* gaat regisseren. Die film heeft hij echter nooit in gezien. Maar toen hij van de erven-Cassavetes geen toestemming kreeg om *Husbands* op het toneel te zetten, werd hij gegrepen door het script van *Opening night*, over een gevierde actrice die in de dagen voor een première worstelt met haar leven, het vak en het ouder worden.

Ivo van Hove gaat nog steeds zeer regelmatig naar de film, voor zover de tijd het toelaat. “*Caché* van Haneke heb ik natuurlijk gezien; zijn werk volg ik al sinds *Benny's video*. Ik was diep onder de indruk van *Brokeback mountain*, een film

die heel veel vertelt over menselijke relaties. Ik heb er veel over gepraat met mijn acteurs. Zij vonden de film waarschijnlijk vreselijk sentimenteel, maar wilden dat wellicht niet tegen me te zeggen. De laatste film die ik gezien heb? Dat was *Manderlay* van Lars von Trier, eergisteren op DVD.”

Een alleseter is hij niet. Blockbusters bijvoorbeeld kunnen hem niet zo bekoren. Hij raakt wel onder de indruk van de special effects van bijvoorbeeld *The matrix*, maar het gaat hem bij een film toch om de inhoud. En daarom heeft hij toch een voorliefde voor arthouse-films: Europese auteurs-cinema en Amerikaanse onafhankelijke filmmakers.

We confronteren Ivo van Hove met een lijstje films die verwantschap vertonen met zijn werk. We laten hem een paar fragmentjes zien om te kijken of ze herkent, en hij mag ook een toelichting geven op zijn eigen lijstje met favorieten.

Last tango in Paris (Bernardo Bertolucci, 1972)

Bovenaan dat laatste lijstje stond *Last tango in Paris*. “Dat was de eerste film die me te binnen schoot. Toen die film uitkwam, heb ik hem drie dagen achter elkaar gezien, zo indrukwekkend vond ik hem. De film was een schok voor me. Niet zozeer vanwege de expliciete seks, want als je haar terugkijkt, valt het allemaal best mee. Het was vooral de relatie tussen Marlon Brando en Maria Schneider in dat verlaten appartement me zo diep raakte. Dat zal waarschijnlijk wel met mijn homoseksualiteit te maken te hebben – iets wat zich vroeger natuurlijk ook in het geheim moest afspelen. Zo’n heftige liefde op een verborgen plek, dat is een gegeven dat je in veel van mijn voorstellingen terug ziet. Zie bijvoorbeeld *Het temmen van de feeks*.”

Met *Streetcar named desire*, met een andere fameuze rol van Marlon Brando, heeft Ivo van Hove minder affiniteit, hoewel of doordat hij het stuk van Tennessee Williams zelf ook geregisseerd heeft. “Ik heb een interpretatie van het stuk gegeven, die heel ver van de film af stond. Mijn Blanche, gespeeld door Chris Nietvelt, was veel sterker dan Vivien Leigh, die ik vreselijk vond in de film. Brando was natuurlijk fenomenaal als sexueel wezen, maar ik zag Kowalski veel meer als een Poolse immigrant. Toen ik het stuk in 1999 in New York opvoerde, moest ik heel erg opboksen tegen het gangbare beeld van het stuk dat op grond van die film bestaat. Mijn acteerstijl wijkt daar ook enorm van af, en dat was in het begin lastig. De latere *Lord of the Rings*-acteur Viggo Mortensen had ook auditie gedaan voor de rol van Stanley, en hij wilde bijvoorbeeld naar New Orleans gaan om meer van zijn personage te begrijpen!”

In the mood for love (Wong Kar-wai, 2000)

Een andere favoriet op het lijstje van Ivo van Hove. Natuurlijk vanwege de ongelukkige liefde, maar ook vanwege de setting. “Twee deurtjes naast elkaar, waar twee geliefden achter wonen, dat is een heel theateraal gegeven. Ik zou me

best kunnen voorstellen dat ik ooit van die film een toneelbewerking maak. De schoonheid van de film hoeft je eigen toneelversie niet in de weg te staan. Je moet toch uitgaan van het scenario, niet van de filmbeelden. Dat script moet je als het enige materiaal beschouwen, alsof het een toneeltekst is.

De films die ik tot nu toe voor theater heb bewerkt, zoals nu *Opening night* van Cassavetes, zijn ook heel tekstuele films: ze bestaan voornamelijk uit dialogen. In zo'n scenario zitten natuurlijk altijd zaken die lastig zijn om te ensceneren. Zo komt er in *Opening night* een auto-ongeluk voor, dat je niet gemakkelijk op het toneel zet. Dan ga je te raden bij je eigen verbeelding: wat betekent dat ongeluk voor de personages, en hoe laat je dat op het toneel zien. Maar je stuit ook regelmatig op zulke problemen in gewone toneelteksten. In *Perfect wedding* bijvoorbeeld schreef Charles Mee dat de personages zich ineens in een bos met duizend kersenbomen bevinden. Die bomen heb ik toen niet op de scène gezet: ik interpreteerde dat bos als een sprookjesachtige plek, en van daaruit regisseerde ik de scène.”

Romeo + Juliet (Baz Luhrmann, 1996)

Ivo van Hove heeft het liefdesdrama van Shakespeare een aantal jaren geleden zelf ook geregisseerd. De onstuimige verfilming van Baz Luhrmann met Leonardo diCaprio en Claire Danes vind hij misschien wel mooi, omdat Luhrmann er zo'n onstuimige mix van hoge en lage cultuur van heeft gemaakt, die voor een groot publiek toegankelijk is.

Verkeerd gegokt. “De vormgeving stond daar echt in de weg. Ik vond veel van die scènes enorme kitsch. *Moulin Rouge* van Baz Luhrmann sprak me veel meer aan: die film ademde een enorme levensroes, waardoor de overdaad daar wel werkte.” Sowieso heeft Van Hove het niet zo op de moderne verfilmingen die nu van Shakespeare-stukken wordt gemaakt. “Richard III in nazi-kostuum of andere modernisering: het is theatraal op een verkeerde manier. Met zulke moderne versiering kun je misschien wel scholieren behagen, maar je vertelt er geen eigentijds verhaal mee.”

Dogville (Lars von Trier, 2003)

Deze suggestie is wel een schot in de roos. “*Breaking the waves* van Lars von Trier staat nog hoger op mijn favorieten-lijstje, omdat daarin het icoon van een zelfopofferende vrouw wordt gecreëerd dat in deze maatschappij eigenlijk taboe was. Maar *Dogville* vond ik ook fantastisch, met een spraakmakend maatschappijkritisch verhaal. Het decor dat bestond uit krijtlijnen op een lege vloer was een prachtige vondst. Inderdaad, het lijkt heel erg op het toneelbeeld van mijn voorstelling *De tramlijn die verlangen heet*. Toen we de film zagen, maakten Jan (Versweyveld, partner en vaste vormgever van Ivo van Hove, PB) en ik ook de grap, dat Von Trier het van ons had afgekeken!”

06 (Theo van Gogh, 1994)

Tijd voor een fragment. Bij de eerste beelden herkent Van Hove direct de actrice. “Ariane Schluter. Waarschijnlijk ken ik de film dan niet, want ik zie maar heel zelden Nederlandse films.” Het is *06*, Theo van Goghs verfilming van het gelijknamige toneelstuk dat Johan Doesburg bij Het Nationale Toneel heeft gemaakt. Juist vanwege het gegeven – twee mensen die een heimelijke telefoonseks-relatie hebben – zou *06* Van Hove wel moeten aanspreken. “Eerlijk gezegd heb ik nog nooit een film van Theo van Gogh gezien. Ik heb totaal geen affiniteit met zijn opvattingen en de manier waarop hij zijn opvattingen naar voren bracht. Maar misschien heeft hij prachtig werk gemaakt; een aantal Toneelgroep Amsterdam-acteurs heeft ook veel met hem samengewerkt.”

Waarom gaat hij eigenlijk nooit naar een Nederlandse film? “Men probeert in Nederland – en ook in Vlaanderen – te veel Hollywood na te apen. Maar dat kunnen ze toch niet, omdat het budget daarvoor te laag is. Een filmmaker moet een persoonlijk verhaal vertellen, en dat op een eigen manier doen. Dat hoeft ook niet duur te zijn. *Guernsey* van Nanouk Leopold, dat vond ik nu wel een mooie Nederlandse film. Daarin werd in de stijl van Marguerite Duras een heel oorspronkelijk verhaal verteld.”

Höhenfeuer (Fredi Murer, 1985)

Naast klassiekers als *Cries and whispers* van Bergman en *Martha* van Fassbinder prijkt ook dit Zwitserse Alpendrama op Van Hoves lijstje met favorieten. “Deze ken je niet hè? Het gaat over een gezin dat in een boerderijtje in de bergen woont. Wanneer de ouders sterven, dan nemen de kinderen het werk van hun vader en moeder over. In vond de film zo indrukwekkend omdat je ziet hoe op die geïsoleerde plek het leven van ouders en kinderen zo vanzelfsprekend in elkaar over vloeien. Dat idee kwam bijvoorbeeld ook terug in mijn voorstelling *Rouw siert Elektra*. Tijdens de repetities laat ik ook wel eens films zien, maar *Höhenfeuer* heb ik toen niet gedraaid. Wel de documentaire *Capturing the Friedmans*, waarin een groot familiegeheim werd onthuld.”

Todo sobre di madre (Pedro Almodovar, 1999)

We laten een fragment zien van Barcelona in een vogelvlucht-opname. “Welke stad is het? Buenos Aires,” gist Ivo van Hove. Als hij vervolgens een shot van de Sagra Familia ziet, raadt hij direct de juiste stad. “Zo zou mijn film kunnen beginnen!” roept Van Hove dan uit. En bij de volgende opname, van een afwerkplek van Barcelonese hoeren, weet hij ook welke film het is. “Ik heb bijna alle films van Almodovar gezien. Ik bewonder het wel dat hij in al die jaren trouw is gebleven aan zijn eigen stijl. Deze film spreekt me het meeste aan, omdat al die ongebonden vrouwen een band met elkaar krijgen, en een soort alternatieve familie gaan vormen.”

Todo sobre di madre speelt zich inderdaad in dezelfde stad af als Van Hoves speelfilmdebuut, dat hij – als de financiering rond komt – deze zomer gaat opnemen. “Ik ben zelf maar één avond in Barcelona geweest, maar dat hoeft geen probleem te zijn. De stad is voor scenarist Jeroen Planting en mij de verbeelding van een plek waar een groep mensen geluk zoeken. Er komen toeristen in voor, maar ook een Marokkaanse jongen die in Spanje een beter leven zoekt. Uiteindelijk wordt de stad in de film – politiek heel incorrect – neergezet als een demon: een stad des verderfs waar culturen niet in elkaar opgaan, maar tot botsing komen.” Ivo van Hove heeft Robby Müller als cameraman gestrikt. Müller is famous vanwege zijn samenwerking met onder andere Wim Wenders, Jim Jarmusch en Lars von Trier. “Ik ken zijn films heel goed, en zijn manier van werken sluit nauw aan bij hoe ik de film wil maken. Geen uitgewerkt story-board, maar iedere ochtend de scènes repeteren en kijken hoe ze het best in beeld gebracht kunnen worden.”

Anyway the wind blows (Tom Barman, 2004)

We tonen Ivo van Hove een ander stadsgezicht, ditmaal een luchtopname van zijn eigen Antwerpen. De Schelde-oever, de kathedraal en de Grote Markt: ze zijn duidelijk in beeld, maar Van Hove herkent ze niet. “Ik ben hier niet goed in!” Maar zo gauw de Vlaamse Victoria-acteur Titus de Voogdt ziet, raadt hij direct de film. Ook al heeft hij de film niet gezien.

“Ik heb er helaas slechts één fragmentje van gezien tijdens de voorbereidingen van *Perfect wedding*, maar Tom Barman heeft mij verschillende versies van het scenario laten lezen. Het was een heel persoonlijk project, waar hij als een bezetene aan gewerkt heeft. Iedere zin had uit zijn mond kunnen komen. En juist die eigenheid ontbreekt aan zoveel Nederlandse en Vlaamse films.”

Brief encounter (David Lean, 1945)

Ten slotte opperen we nog deze zwart-wit klassieker van David Lean, die Ivo van Hove vast ook mooi zal vinden. Net als in bijvoorbeeld *In the mood for love* beleven hierin twee getrouwde mensen een verboden liefde, wanneer ze elkaar tegenkomen op een treinstation.

“Tja, ik zal de film ooit wel gezien hebben, maar ik kan me haar niet herinneren. Ik ben er wel heel nieuwsgierig naar geworden! Wie weet staat *Brief Encounter* over een paar jaar wel op het repertoire van Toneelgroep Amsterdam!”

PIETER BOTS

Opening night naar Cassavetes door Toneelgroep Amsterdam. Première 8 april in de Stadsschouwburg. informatie: www.toneelgroepamsterdam.nl